(a) POEZIE IMATERIALĂ

Ultima persoană despre care cineva şi-ar fi imaginat că ar putea fi un criminal era doamna Avis Lardner. Văduva celebrului astronaut martir era filantrop, colecţionar de artă, o gazdă extraordinară şi, toată lumea era de acord în această privinţă, un geniu artistic. Dar, în primul rând, era fiinţa omenească cea mai blândă şi mai amabilă pe care o putea concepe cineva.

Soţul ei, William J. Lardner, murise, aşa cum ştim cu toţii, din cauza efectelor radiaţiilor unei flame solare, după ce rămăsese în mod deliberat în spaţiu pentru ca o navă de pasageri să poată ajunge în siguranţă la Staţia Spaţială 5.

Doamna Lardner primise o pensie generoasă şi după aceea investise cu înţelepciune. La sfârşitul vârstei mijlocii, devenise foarte bogată.

Casa ei era o expoziţie, un veritabil muzeu, conţinând o colecţie mică, dar extrem de selectă, de giuvaieruri extraordinar de frumoase. Doamna Lardner obţinuse exemplare din aproape toate obiectele ce puteau fi încrustate cu pietre preţioase şi fuseseră destinate diverselor aristocraţii dintr-o duzină de culturi diferite. Deţinea unul dintre primele ceasuri de mână cu nestemate fabricate în America, un pumnal din Cambodgia, o pereche de ochelari din Italia, şi multe alte bogăţii nepreţuite.

Totul era la îndemâna vizitatorilor. Obiectele nu erau asigurate şi nu existau măsuri de securitate. Nici n-ar fi trebuit ceva special, întrucât doamna Lardner dispunea de o mulţime de roboţi pe care se putea bizui că aveau să păzească totul cu o concentrare imperturbabilă, cu o onestitate ireproşabilă şi cu o eficienţă irevocabilă.

Toată lumea ştia de existenţa roboţilor şi nu se consemnase niciodată vreo tentativă de furt.

Apoi, desigur, mai exista sculptura ei de lumină. Niciunul dintre participanţii la numeroasele ei petreceri opulente nu putea ghici cum îşi descoperise doamna Lardner genialitatea în acest domeniu. Dar cu fiecare ocazie când deschidea casa vizitatorilor, o nouă simfonie de lumină strălucea prin odăi; curbe şi solide tridimensionale în culori ce se topeau, unele pure iar altele contopindu-se în efecte cristaline, surprinzătoare, care îi învăluiau pe toţi musafirii, uluindu-i, şi, cumva, se autoreglau permanent, astfel încât înfrumuseţau părul alb-albastru

şi chipul lipsit de riduri al doamnei Lardner.

Vizitatorii veneau pentru sculptura de lumină mai mult decât pentru orice altceva. Sculpturile nu se repetau niciodată – de fiecare dată, se explorau alte modalităţi experimentale ale artei. Mulţi dintre cei care-şi puteau permite console de sculptat creaseră obiecte luminoase, amuzându-se, totuşi niciunul nu se putea apropia de talentul doamnei Lardner. Nici chiar aceia care se considerau artişti profesionişti.

Ea, însă, era încântător de modestă în această privinţă. „Nu, nu", protesta când cineva o lăuda entuziast. „Nu aş putea-o denumi «poezia luminii». Sunteţi excesiv de amabil. În cel mai bun caz, i-aş spune «poezie imaterială»". Iar toată lumea surâdea înaintea ingenioasei formulări.

Deşi ades solicitată, nu crea niciodată sculpturi pentru alte ocazii decât propriile-i petreceri. „Ar însemna comercializare", explica ea.

Nu avea însă obiecţii ca sculpturile să-i fie holografiate, astfel încât să devină eterne şi să poată fi reproduse în muzeele de artă din toată lumea. De asemenea, nu percepea niciun fel de onorariu pentru eventuala lor folosire.

„N-aş putea cere nici măcar un bănuţ", desfăcea larg braţele. „Sunt gratuite pentru toţi. La urma urmelor, eu n-aş mai avea ce face cu ele". Era adevărat! Doamna Lardner nu realiza decât unicate.

Atunci când se făceau hologramele, femeia era cooperarea întruchipată. Asistând amabilă la toate etapele procesului, nu pregeta să le ceară roboţilor să dea o mână de ajutor. „Te rog, Courtney", spunea ea, „vrei să fii amabil şi să ţii scăriţa?"

Ăsta era felul ei de a fi. Întotdeauna vorbea politicos cu roboţii.

Odată, cu ani în urmă, fusese chiar mustrată de un funcţionar guvernamental de la Biroul Roboţilor şi Oamenilor Mecanici.

— Nu puteţi face aşa ceva! rostise cu severitate individul. Le afectaţi eficienţa. Ei sunt construiţi pentru a asculta ordine, şi cu cât le veţi formula mai clar, cu atât le vor executa mai eficient. Când îi rugaţi în mod politicos, le vine greu să înţeleagă că li se dă un ordin. Reacţionează mai lent.

Doamna Lardner îşi ridicase capul aristocratic.

— Eu nu cer viteză şi eficienţă, replicase ea. Cer doar simpatie. Roboţii mei mă iubesc.

Funcţionarul guvernamental i-ar fi putut explica faptul că roboţii nu pot să iubească, dar se fâstâcise sub privirea rănită, deşi blândă, a femeii.

Devenise de notorietate faptul că doamna Lardner nu trimitea niciodată roboţii la fabrică pentru revizii. Creierele pozitronice sunt extrem de complexe şi, uneori, cam la un caz din zece, reglajele nu sunt perfecte la ieşirea din fabrică. Câteodată, eroarea nu se face simţită o perioadă de timp, dar atunci când se întâmplă, Roboţii şi Oamenii Mecanici, Inc. execută reglajele în mod gratuit.

Doamna Lardner clătina din cap. „Dacă un robot se află în casa mea", spunea ea, „şi şi-a îndeplinit atribuţiile, îi accept orice extravaganţă minoră. Nu-l voi lăsa pe mâinile roboticienilor".

Cel mai rău lucru cu putinţă ar fi fost să fi încercat să-i explici că un robot nu era decât o maşină. Ea ar fi replicat foarte bătos: „Nimic care deţine inteligenţa unui robot nu poate fi o maşină. Eu îi tratez ca pe oameni".

Şi cu asta, basta!

Doamna Lardner îl păstra chiar şi pe Max, deşi era aproape neajutorat şi cu greu putea înţelege ce anume i se cerea. Doamna Lardner nega însă cu îndârjire acest lucru. „Nici vorbă!", nega ea cu fermitate. „Poate lua pălăriile şi hainele musafirilor, ca să le pună în cuier. Îmi poate înmâna anumite obiecte. Poate face multe lucruri".

— Totuşi, de ce nu-l duci la revizie? o întrebase odată un prieten.

— Oh, n-aş putea! Asta-i personalitatea lui! Este foarte drăguţ, să ştii. La urma urmelor, un creier pozitronic e atât de complex încât nimeni n-ar putea spune în ce fel este anormal. Dacă ar fi reglat ca să devină perfect normal, n-ar mai putea fi readus la starea aceasta adorabilă. Eu nu renunţ la aşa ceva.

— Dar dacă-i dereglat, replicase prietenul, privind nervos spre Max, n-ar putea fi periculos?

— Nici vorbă! râsese doamna Lardner. Îl am de ani de zile. Este absolut nevătămător, şi un scump!

De fapt, arăta aidoma tuturor celorlalţi roboţi – metalic, cu carcasă netedă, vag uman, şi totuşi lipsit de expresie.

Pentru blânda doamnă Lardner, însă, toţi erau individualizaţi, toţi drăguţi, toţi scumpi. Acesta era felul ei de a fi.

Şi atunci, cum ar fi putut comite o crimă?

Ultima persoană despre care cineva şi-ar fi imaginat că ar putea fi ucisă era John Semper Travis. Introvertit şi blând, el trăia printre oameni, dar nu făcea parte dintre ei. Avea acea ciudată particularitate matematică cerebrală care-i permitea să rezolve în minte complicatul păienjeniş al zecilor de mii de căi pozitronice din creierul unui robot.

Era inginer-şef la Roboţii şi Oamenii Mecanici, Inc.

În acelaşi timp, era un amator entuziast al sculpturii în lumină. Scrisese o carte cu acest subiect, încercând să demonstreze că tipul de ecuaţii matematice pe care le utiliza în proiectarea căilor cerebrale pozitronice puteau fi modificate, astfel încât să constituie un îndrumar în producerea de sculpturi de lumină.

Tentativa sa de transpunere a teoriei în practică se dovedise însă un eşec de proporţii. Sculpturile pe care le realizase, urmându-şi principiile matematice, erau lipsite de eleganţă, greoaie şi banale.

Acela era unicul motiv de nefericire a vieţii sale tăcute, introvertite şi liniştite; cu toate acestea, constituia un motiv suficient. Ştia că teoria sa era corectă, totuşi n-o putea aplica. Dacă ar fi putut produce o singură sculptură de lumină cu adevărat remarcabilă…

Evident, cunoştea sculpturile doamnei Lardner. Femeia era unanim recunoscută drept un geniu, însă Travis ştia că ea nu putea înţelege nici măcar cele mai simple aspecte ale matematicii implicate în construcţia roboţilor. Corespondaseră, dar doamna Lardner refuzase de fiecare dată să-şi explice metodele, de aceea bărbatul se întreba dacă exista aşa ceva. N-ar fi putut fi vorba doar de intuiţie… deşi intuiţia însăşi putea fi redusă la ecuaţii matematice. În cele din urmă, izbuti să facă rost de o invitaţie la una dintre seratele ei. Trebuia s-o vadă cu orice preţ.

Domnul Travis sosi destul de târziu. Făcuse o ultimă încercare de a realiza o sculptură de lumină şi eşuase lamentabil.

O salută pe doamna Lardner cu un soi de respect uluit şi spuse:

— Straniu robot, cel care mi-a luat haina şi pălăria.

— El este Max, zise doamna Lardner.

— Cam dereglat şi un model destul de vechi. De ce nu l-aţi trimis la fabrică?

— Ah, nu! replică doamna Lardner. Ar însemna un deranj prea mare.

— Câtuşi de puţin! Veţi fi surprinsă cât de simplu a fost. Întrucât lucrez la Roboţii şi Oamenii Mecanici, mi-am permis să-l reglez chiar

eu. N-a durat mult şi veţi constata că acum funcţionează perfect.

O schimbare stranie apăru pe chipul doamnei Lardner. Pentru prima dată în existenţa ei tihnită, furia îşi găsi un loc pe chipul femeii, deşi trăsăturile nu prea ştiau cum să o formeze.

— L-ai reglat?! strigă ea. Dar el îmi crea sculpturile de lumină! Tocmai dereglarea, dereglarea aceea pe care n-o mai poţi regăsi, ea… ea…

Din nefericire, tocmai îşi etalase colecţiile şi pumnalul cu nestemate din Cambodgia se găsea pe tăblia de marmură a mesei din faţa ei.

Travis pălise şi el.

— Vreţi să spuneţi că dacă i-aş fi studiat căile pozitronice dereglate în mod unic, aş fi putut afla…

Ea se năpusti spre el, ţinând strâns pumnalul – o mişcare prea rapidă ca s-o mai oprească cineva –, iar bărbatul nu încercă să se ferească. Unii spun chiar că ar fi păşit spre lamă – ca şi cum şi-ar fi dorit să moară.